AANTEKENINGEN OVER ENIGE WEINIG BEKENDE MUNTSTUKJES VAN ZUID-AFRIKA.

DOOR DR. J. W. B. GUNNING.

IN 1892 kwam ik in de Vrijstaat in 't bezit van drie kleine geldstukjes die hier afgebeeld zijn.

Op de voorzijde ziet men een vliegende duif met een olijftak in de bek; aan de keerzijde in een halve cirkel boven aan het woord Griqua, onder het woord Town. Daartussen de waarde ¼, ½ en IIIII. Deze drie stukjes bevinden zich in de verzameling van het Transvaal Museum. Behalve deze drie bestaat er nog een van tien-pence, van hetzelfde type als de vijf-pence, behalve dat de waarde is uitgedrukt in arabiese cijfers "10" in plaats van romeinse cijfers "X". De waarden van een kwart- en een halve-penny zijn geslagen in koper, die van vijf- en tien-pence in zilver. Of nog andere waarden hebben bestaan heb ik niet kunnen ontdekken. De enige afbeelding, die ik heb kunnen vinden, is van de waarde van tienpence.*

Deze geldstukjes zijn klaarblijkelik zeer zeldzaam;† ik vind de tien- en vijf-pence stukjes vermeld in Spink's Numismatic Circular voor 1895,

* The coins and tokens of the Possessions and Colonies of the British Empire. By James Atkins. London, 1889, p. 245.

† Behalve het Transvaal Museum zijn er in Zuidafrikaanse Museums geen exemplaren voorhanden, behalve in Kaapstad, terwijl zelfs het Brits Museum in Londen alleen de waarden van ¼ en ½ bezit.

p. 1074, waar zij gemerkt zijn R. R. R. (uiterst zeldzaam). Zij zijn niet geprijsd. In dezelfde Circular voor 1907, bladz. 9934, staan de half- en kwart-penny vermeld, eveneens als R. R. R. en geprijsd respektievelik voor £4 en £4. 10s.

De geschiedenis dezer munten is min of meer in duister gehuld. De eerste aantekening daaromtrent is van Rev. John Campbell, die in 't begin van de vorige eeuw Zuid-Afrika bezocht voor het Londens Zendinggenootschap.

Hij schrijft* sprekende van de vooruitgang in beschaving van de Griquas, "It was likewise resolved, that as they (the Griquas) had no circulating medium amongst them, by which they could purchase any small article, such as knives, scissors, clothes, etc., supposing a shop to be established amongst them, which they were anxious that there should be, they should apply to the Missionary Society to get silver pieces of different value coined for them in England, which the missionaries would take for their allowance from the society having Griqua Town marked on them. It is probable that, if this were adopted, in a short time they would circulate among all the nations round about, and be a great convenience".

Wanneer dit voorstel van de Eerwaarde Heer Campbell tot uitvoering is gekomen kon niet worden uitgevonden, evenmin hoe groot de uitgave was, zelfs het Londen Zendingsgenootschap kon hier omtrent geen uitsluitsel geven. De Eerw. R. Wardlaw Thompson zegt in antwoord op een aan hem gericht schrijven: "Enige jaren geleden heb ik gehoord van "tokens" die door het genootschap geslagen zijn toen de Griqualand Staat nog in Griqualand West was. Ik geloof dat deze "tokens" in die tijd in grote getale in gebruik waren, omdat andere pasmunt niet verkrijgbaar was. De duif en olijftak zijn het zinnebeeld van ons genootschap daarbij in gebruik van het begin zijner geschiedenis. De "house flag" van ons zendingschip "John Williams" en andere schepen is drie duiven in zilver op een purpere grond, en op al de uitgaven van ons genootschap zijn de duif en de olijftak, die een natuurlik symbool zijn van een genootschap, dat de verbreiding van het evangelie ten doel heeft.

Het is jammer dat men in die tijd weinig gewicht hechtte aan het bewaren van zulke voorwerpen of zelfs van gedrukte boeken, die in verschillende delen van de wereld door het genootschap gedrukt waren. Hoewel er een Museum is over meer dan honderd jaren geschiedenis van dit genootschap, was er geen spoor te vinden van deze munten."

De enige andere aantekening hieromtrent vond ik in het werk van "Hofstede".† "In 1812 werden zij (de Griquas) door Eerw. John Campbell bezocht, die een reeks van zeer wijze regulaties voor hen samenstelde, waardoor het Londens Genootschap en het godsdienstige publiek in Engeland zodanige gedachten kregen van de buitengewone vooruitgang der beschaving van de bastaards, dat zij werkelik de kosten en moeiten niet ontzagen om zilveren en koperen stukken gelds voor hen te doen munten in een tijd, toen die gekleurden niet het geringste denkbeeld hadden van het nut van een metalen standaard voor waarde, en toen hun gehele handel met de Kolonie niet zo hoog ging als tot 50 pond sterling in het jaar.

Om de dwaasheid dezer menslievendheid nog te vergroten, was er een engelse inskriptie op, terwijl zelfs de kolonisten niets anders dan Hollands verstonden—engelse woorden, terwijl de enige taal, door de bastaards gebruikt en door hun zendelingen onderwezen, was de hollandse.

* John Campbell: Travels in South Africa. London, 1815, bladz. 354.
† H. J. Hofstede, Geschiedenis van de Oranje Vrijstaat, 1876, bladz. 89.

Op de ene kant stond de waarde der munt, op de andere "Griquatown" en de voorstelling van een duif met een olijftak in haar bek. De duif des vredes vloog spoedig weg en het geld ging mee, waarvan nooit een enkele farthing in omloop was.

En de wetten van dat volk? lezers! die zijn slechts te vinden in de beroemde reisbeschrijvingen van die eerwaarde heer zelf".

Bij de bovenaangehaalde afbeelding van het tien-pence stuk in Atkins vinden wij het volgende kurieuse bijschrift :—

"Griqua Town".

"Griqualand West, in de diamantvelden van Zuid-Afrika. Het schijnt op de gewone manier in bezit te zijn gekomen ongeveer in 1850, toen het ongeveer vier honderd blanke inwoners had. Het was bij de britse bezittingen in November 1871 ingelijfd. "Bayne" veronderstelt, dat de volgende "tokens" uitgegeven zijn door het Londense Zendinggenootschap voor de Griquas, een gemengd ras van Hollanders, Hottentotten en Kaffers, die zich in de nabijheid van de Kolonie Natal gevestigd hadden. Ik heb getracht inlichtingen in te winnen bij de agenten van het genootschap, maar ben niets te weten gekomen dat deze veronderstelling zou rechtvaardigen".

Het was aan de heer Atkins klaarblijkelik evenmin als aan de heer Bayne bekend, dat de Griquas in het jaar 1861 overgebracht werden van Philippolis naar Griqualand Oost, in die tijd Nomansland genoemd.*

De volgende punten zijn derhalve nog niet opgelost :—

In welk jaar zijn de munten geslagen?

Gedurende welke jaren zijn zij in gebruik geweest?

Tot welk bedrag is dit geld in omloop gebracht?

---

* In verband hiermede is het niet van belang ontbloot hier te vermelden dat door de Griquas toen zij van Griqualand West naar Griqualand Oost overgebracht waren een soort Republiek gevormd werd onder Adam Kok, met een bestuur, gelijkende op de republikeinse regeeringsvorm in de Oranje Vrijstaat.

Dr. L. Peringuey, de geachte direkteur van het Zuidafrikaanse Museum te Kaapstad, zond mij ter inzage een noot van £1, waarvan een afbeelding hierbij gaat, die deze republiek in Griqualand Oost meende uit te geven.

Het origineel dezer noot is tans in het Zuidafrikaanse Museum te Kaapstad. Dr. Theal, hierover ondervraagd, schrijft :—

"Toen Adam Kok van de Vrijstaat naar Griqualand Oost trok, ging zijn raad met hem mee, en deze nam de naam van "Volksraad" en was een parodie van die in Bloemfontein".

De bovenvermelde noot, die te Mont Currey heet uitgegeven te zijn, is klaarblijkelik door deze "HoogEd. Volksraad" uitgegeven.

№

GOUVERNEMENT VAN NIEUW GRIQUALAND

PRO REGE LEGE ET GREGE

№

VOLGENS BESLUIT VAN DEN HOOG ED VOLKSRAAD

dag 30en November 1867

WAARBIJ DIT GOUVERNEMENTSPAPIER TOT EEN BEDRAG VAN

TIEN DUIZEND PONDEN STERLING

ten pond sterling

ten pond sterling

HEEFT HETZELVE EENE GEDWONGENE KOERS VOOR

TIEN JAREN

VAN AF DEN 1sten JANUARY 1868.

Mount Currie